

KARJA KIRIKU KOORIRUUMI MAALINGUTE UURINGU ARUANNE

Uuringute teostamise aeg: 02.- 03.08.2010.

Uuringud teostasid: Merike Kallas, Kais Matteus ja Hilikka Hiiop; fotod: Peeter Säre.

Uuringute peaesmärgiks määratleda 1924. aastal Helge Kjellini poolt teostatud restaureerimistööde ulatus ning iseloom; selgitada välja, kui suures ulatuses on kooriruumi seintel ning võlvidel säilinud originaalmaalinguid ning kas ja kui suur osa praegu näha olevatest kujunditest on restaureerimise käigus töödeldud.

I Kooriruumi põhjaseina maaling (maalitud roosaken).

Foto 1. Karja kiriku kooriruumi põhjaseina maaling. Kastikestega on märgitud uuringute käigus teostatud sondaažide asukohad.

Originaalmaalingud on maalitud küllaltki peeneteralisele seinakrohvile kantud lubjakihile, millesse enne pigmentidega segatud lubivärvi pealekandmist on vajutatud kujutiste kontuurid. Süvistused viitavad nn. *kalkfresko* tehnikale, st märjale lubjakihile pigmenteeritud lubjaga teostatud maalingule. Süvistused on erineva tugevuse ning laiusega, kohati ulatuvad nad nähtavalt ka krohvikihiti; kohati on joon teravam ning joone sügavust raskem kindlaks teha.

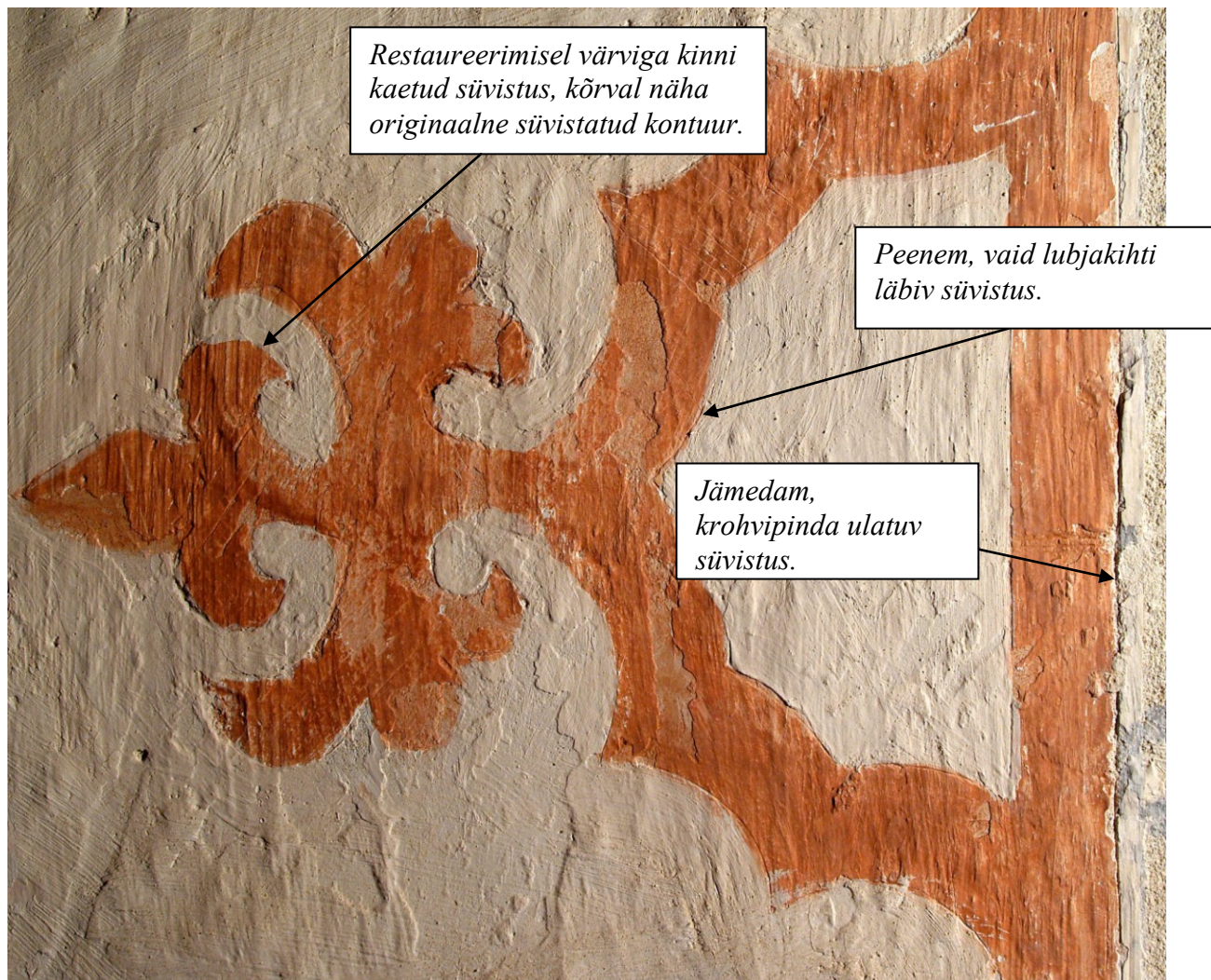

Foto 2. Maalitehnikat iseloomustavad süvistused.

Siiski võib uuringute tulemusena väita, et suure tõenäosusega on kõik süvistused originaalmaalingu juurde kuuluvad ning hilisema restaureerimise käigus uusi kontuure ei süvistatud, välja arvatud suures krohviparandustsoonis (vt. Foto 3), kus kogu kujutis (akna alumine osa) on uuesti maalitud. Seda uuringutulemust kinnitavad näited, kus kohati on süvistused restaureerimise käigus ülemaalitud aladel uue lubja- ning värvikihi kattunud (vt. Foto 2); samuti ei leidu süvistusi restaureerimisaegsetel väiksematel krohviparandustel, mis paiknevad kujutiste kontuuridel (vt. Foto 2). Kuna niisuguseid alasid ei ole palju, võib oletada, et süvistuste nähtavaks jätmine ning säilitamine restaureerimise käigus on olnud taotluslik.

Nii põhja-kui ka lõunaseina allosas on lai krohviparandusriba, mille krohv on maalingualusest krohvist märgatavalt erinevama ning jämedama faktuuriga. Põhjaseinal on jätkatud uuel krohvipinnal aknakujutist, markeerides piirjooned märga krohvi süvistatud joontega ning matkides seega algse maalingu ülesehitust (vt. Foto 3).

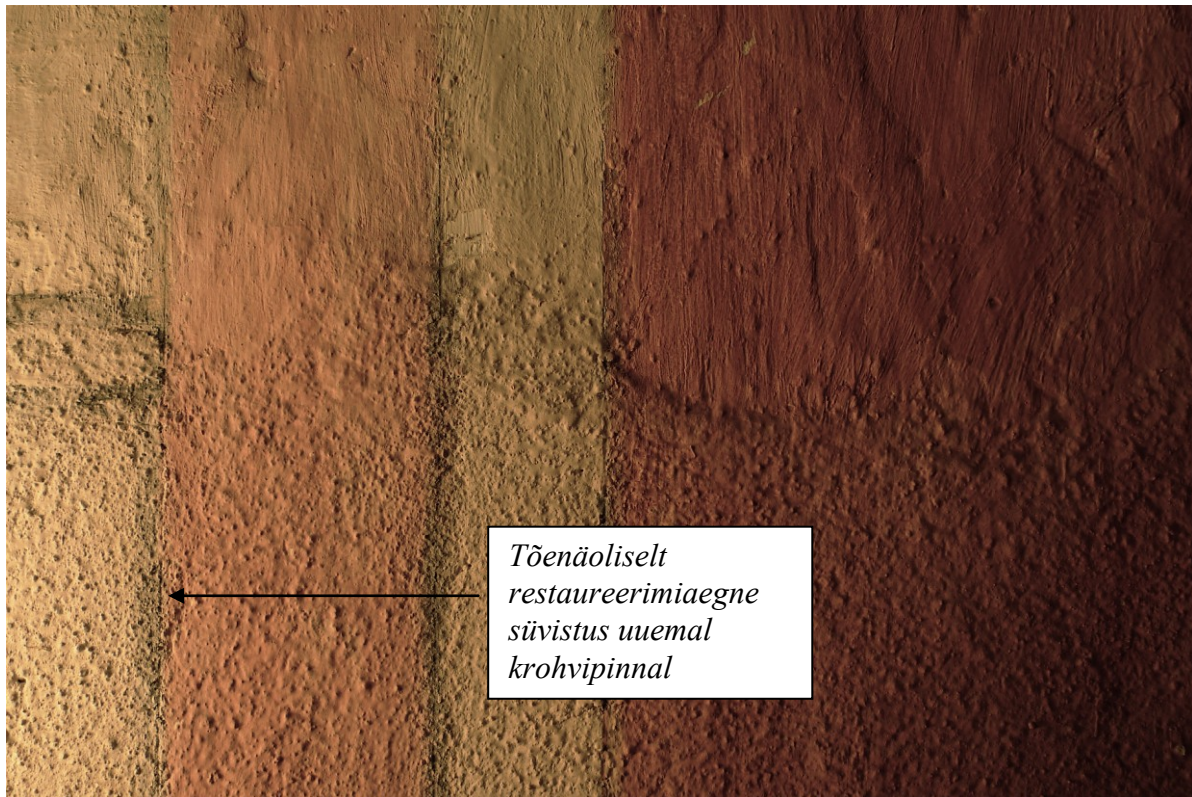

Foto 3 . Jämedama faktuuriga krohviriba maalingu allosas.

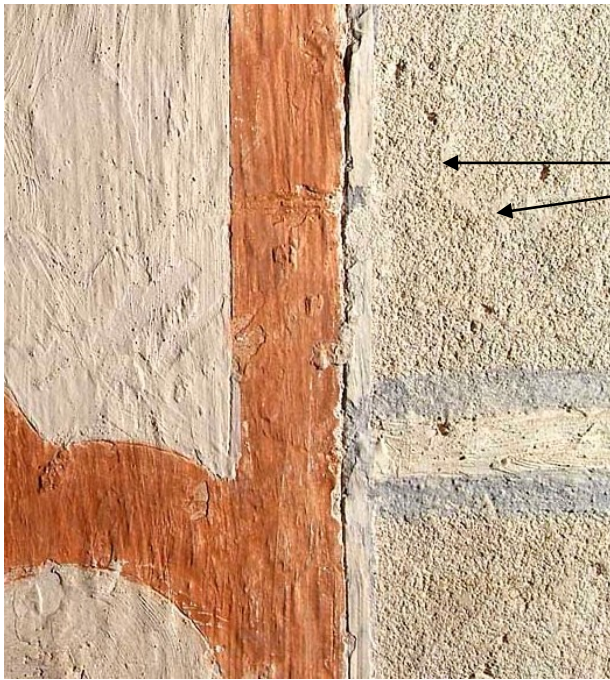
Suur osa ornamentaalse friisi kontuuridest on üle joonistatud hariliku pliatsiga. Võib oletada, et selle põhjuseks oli kontaktkoopiate võtmine kalkapaberile ning konkreetne tume joon hõlbustas ornamendi kopeerimist.

Maalitud roosakna ülaosas, mille ornamentika moodustub erineva suurusega ringidest, on külgsulguses hästi nähtavad maalingu tehnilise komponeerimise jäljed. Geomeetriline kompositsioon on seinale kantud süvendatud ringikujuliste kontuuridena, ringide keskel asuvad sirklijäljed, samuti on näha mõõtmisjooned; sirkliavad on arvatavasti restaureerimise käigus kinni krohvitud (vt. Foto 4).

Foto4. Süvistatud komponeerimisjäljed maalingu ülaosas. Ringide keskel asuvad sirklijäljed on tõenäoliselt restaureerimise käigus kinni krohvitud.

Aknakujutise maalitud palenditelt on suures osas mingil põhjusel eemaldatud lubjakihid, paljastades krohvikihi; värv on jäetud märgistama vaid kujutatud kvaadreid (vt. Foto 5).

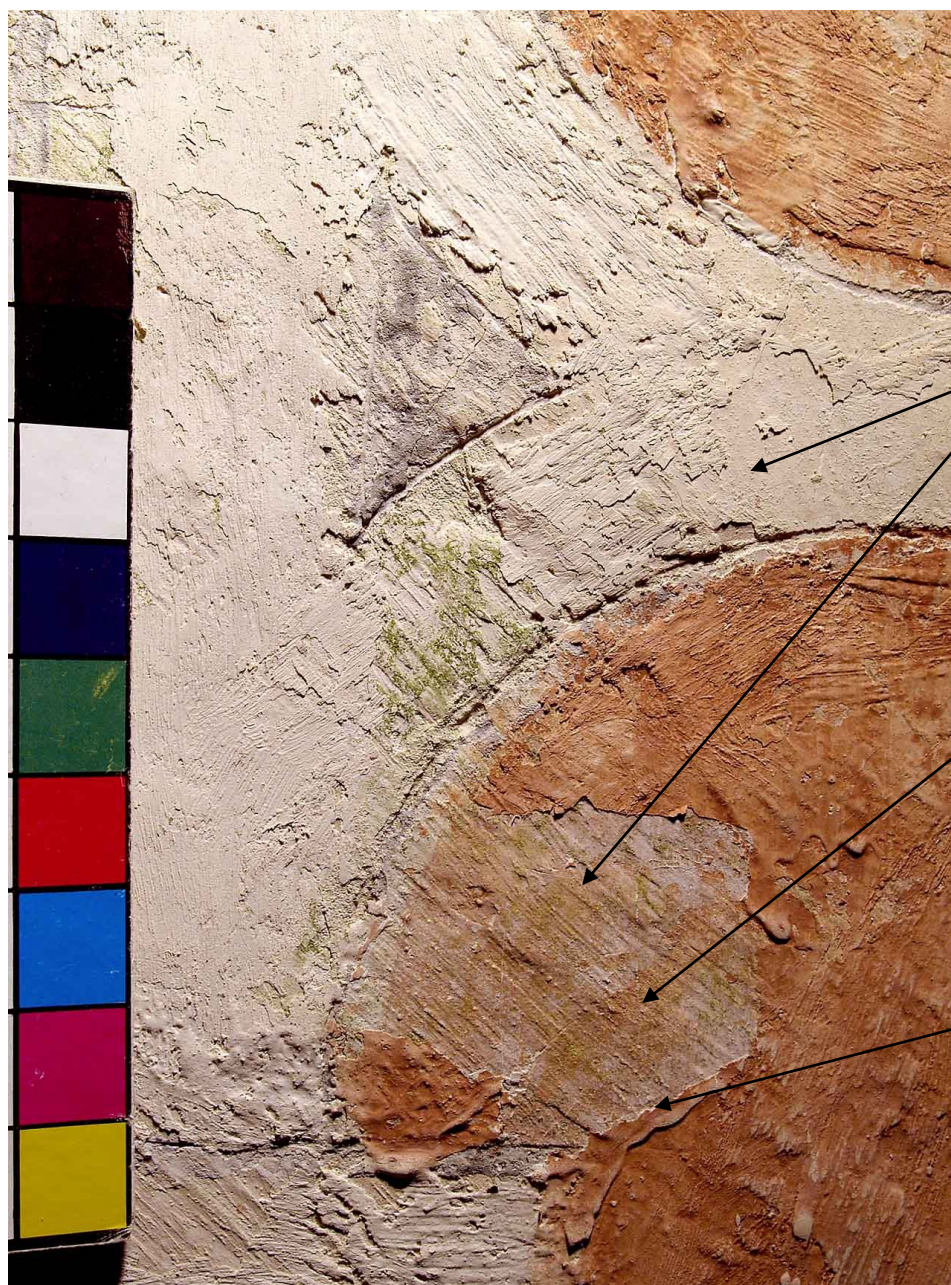

*Jäljed ka kunagi seda
krohvipinda katnud
lubivärvist.*

Foto 5. Paremal on näha krohvipind, millelt lubivärvikihid eemaldatud. Kvaadrid on hiljem restaureerimise käigus uuesti maalitud.

Maalingute visuaalsel uurimisel on originaalmaaling, mis asub otse krohvile kantud lubjakihil, selgelt eristatav hilisematest, restaureerimise käigus tehtud lisandustest nii värvi tekstuuri kui pintslitõmmete erineva suuna tõttu (vt. Foto 6).

Algsed viimistluskihid on suuremas osas säilinud, paljastades vaid kohati krohvipinda. Siiski võib paljudes piirkondades märgata, et originaalmaaling (koos väiksemate paljandunud krohvipindadega) on laseerivalt üle värvitud (vt. Foto 7). Üsna suures ulatuses pole aga piirdutud laseeriva värvikihiga, vaid lisaks sellele on kujutise kontuure järgides kantud peale ka üsna paks valge lubjakiht, mis omakorda lubivärviga üle värvitud. Sellised pinnad on näiteks aknakujutise nn. avad (vt. Foto 6).

Siin on näha originaalmaalingu värvifaktuur ning pintslitõmbed, mis on selgelt eristatavad restaureerimisaegsest kihist.

Sondaaž maalitud aknaava ülaosas, kus paljastus väga hästi säilinud originaalvärvipind. Originaalpinnal on näha jäljed seda katnud rohevetikast.

Restaureerimisel on maalitud aknaavade osa kaetud esmalt valge lubjakihiga, mis seejärel on värvitud lubivärviga ookerpunaseks.

Foto 6 . Sondaaž maalitud aknaava ülemises osas.

Ornamentaalse friisi juures leidub ka piirkondi, kus ornament on laseerides üle maalitud ning selle vahele jääv hele pind on valge lubivärviga ornamenti kontuure järgides üle värvitud.

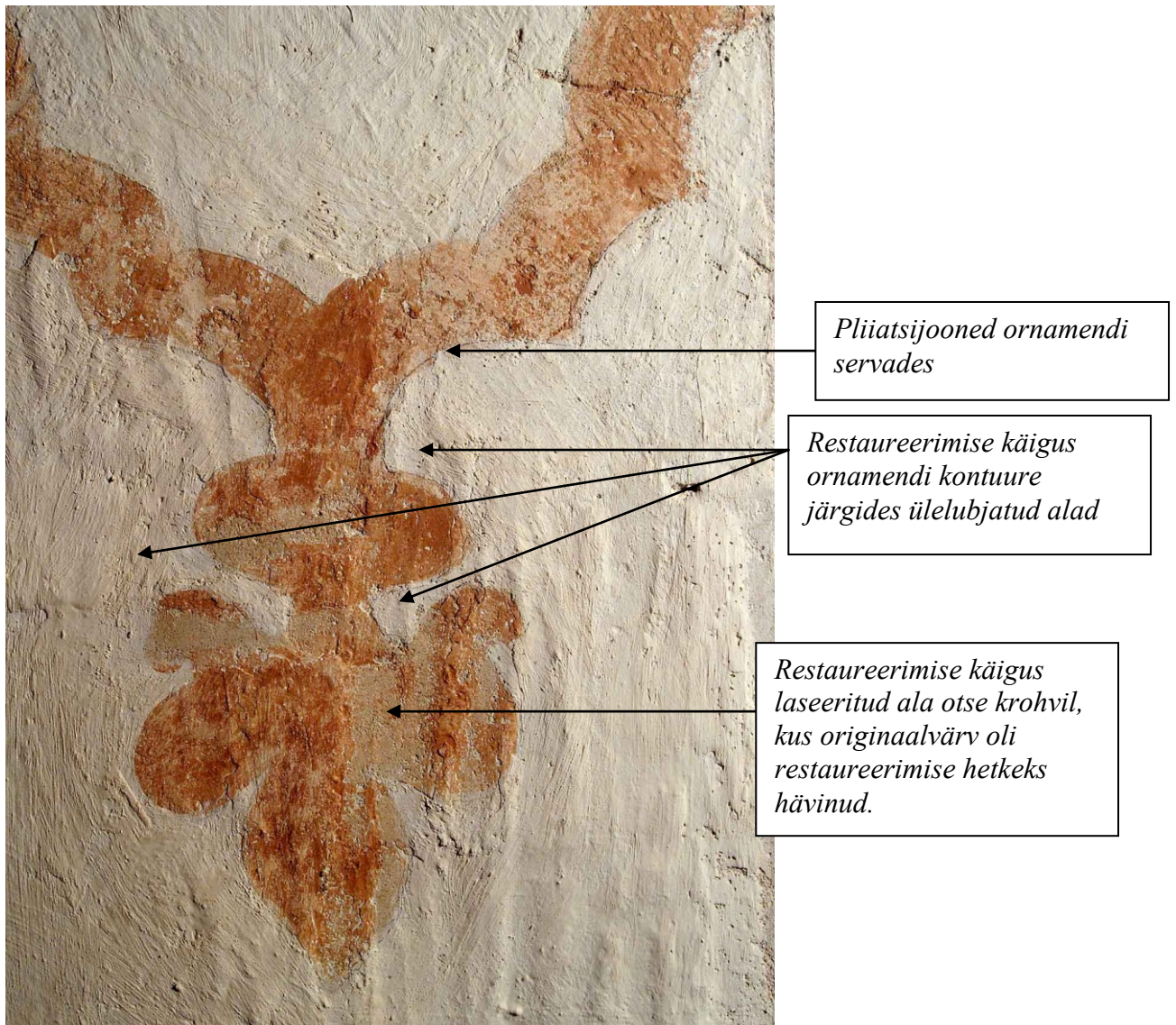

Foto 7 . Restaureerimisaegsed jäljed ornamentaalse friisi detailil.

1924.a. restaureerimise käigus maalingutele peale kantud lubja- ning värvikihti eemaldades ilmneb, et vähemalt sondeeritud aladel on algne maaling säilinud hämmastavalt suures ulatuses. Restaureerimisaegse värvikihi toon maalitud aknaavades erineb originaalmaalingu toonist– varem roosakad olnud avad on nüüd ookerpunased. Samas tekkis küsimus maalitud aknaava ülemise ning alumise osa originaalpindade värvitooni erinevuse suhtes – üleval oli see märksa tumedam kui all. Võib oletada, et H. Kjellin ongi ülemaalimiseks kasutatud tooni valikul lähtunud pigem originaalmaalingu ülaosas kasutatud toonist. Toonierinevust originaalmaalingul võib aga selgitada hüpoteesiga, et kuna osa maalingust oli avatud juba enne H. Kjellini poolt läbiviidud restaureerimist J.L.Gahlnbäcki poolt 1913.aastal ning avatud piirkonda oli tekkinud rohevetikas (rohevetika jäljed H. Kjellini poolt pealekantud kihtide all on nähtavad ka praegu), destruktureeris see originaalvärvi ning selle tooni, muutes pinna laiguliseks. Seega võis ka H. Kjellin värvida kogu piirkonna üle tooni ühtlustamiseks.

Restaureerimisaegset värvikihti sondeerides selgus ka, et osaliselt on originaalmaalingut üle maalides lihtsustatud ning muutnud algset kujutist. Näiteks on värvitud punasega üle algselt siniseid kontuurjoone, lisaks lihtsustanud kujutatu vormi. Vormi lihtsustamine ilmneb küll vaid ühes ülemises sondažis, kuid see laseb arvata, et sarnaselt võidi toimida ka mujal piirkondades (Vt. Foto 8).

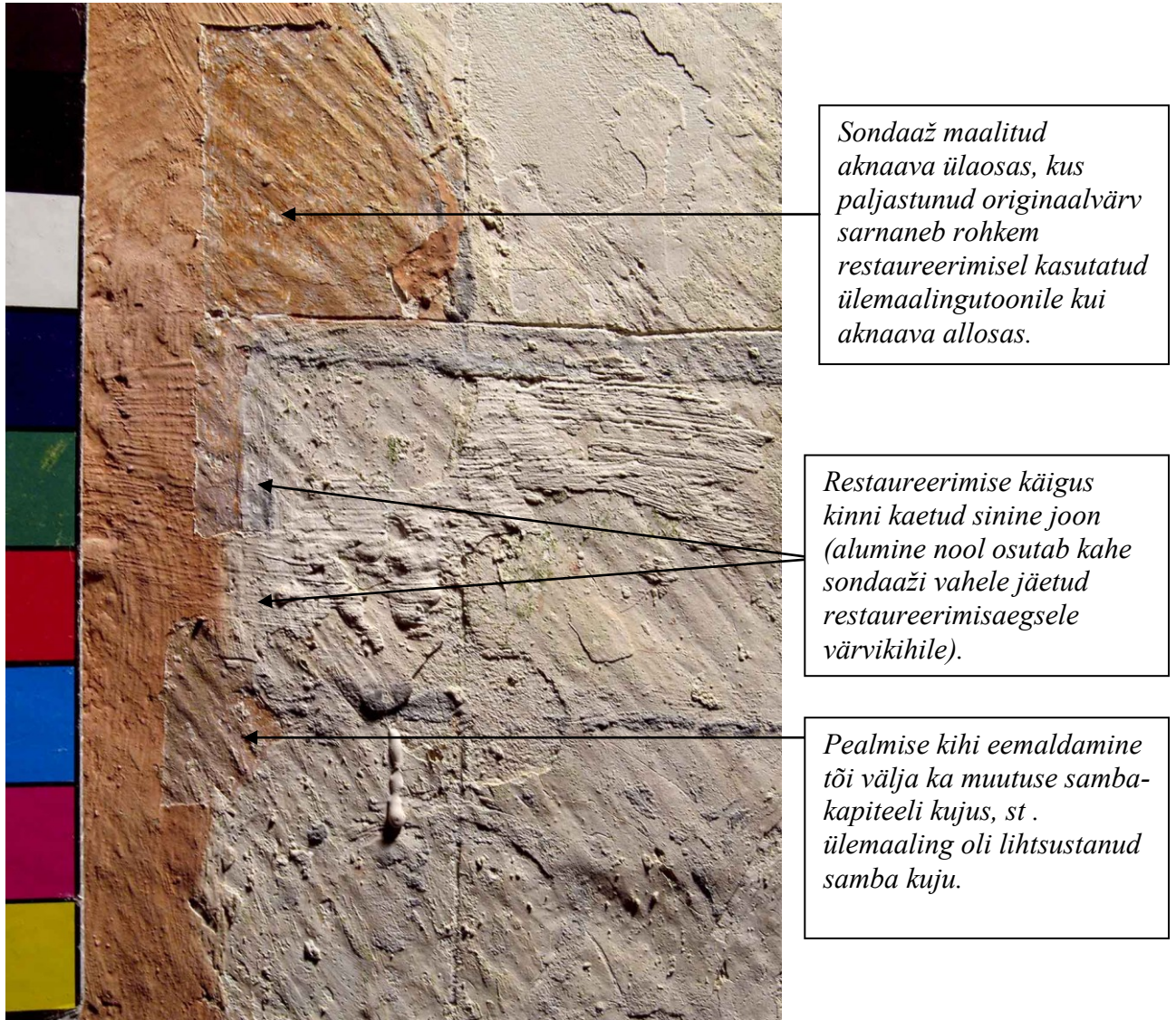

Foto 8. Sondažid maalitud aknaava ülaosas paljastasid restaureerimisaegse ülemaalingu alt üllatavalt hästi säilinud originaalmaalingu. Sinine joon oli ülemaalimise käigus kinni kaetud, samuti ei järginud ülemaaling samba kapiteeli originaalmaalingu kuju.

Põhjaseina allosas olevad maalitud laigud tunduvad mitte kuuluvat maalitud aknaga samasse perioodi (erinevused värvifaktuuris), ehkki maalingu aluspind on seina ülemise osaga sarnane. Samuti jääb selgusetuks, mida on püütud kujutada. Võib oletada, et see maaling lisati juba olemasolevale, varasemale lubjakihile aknamaalingust hiljem. Süvistused seal piirkonnas puuduvad.

Foto 10 . Maalitud alad kooriruumi põhjaseina allosas.

II Kooriruumi edelanurga maalingud völvikannal.

Foto 11 . Tähekestemaaling kooriruumi edelanurga völvikandadel.

Tellingu kõrgus ei võimaldanud uurida kogu völvipinda ning maalitud sümboloid völvitippudes. Siiski õnnestus kooriruumi edelanurgas uurida üsna põhjalikult völvikanda. Ka siin on hästi täheldatav originaalmaalingukiht ning sellesse süvistatud kujutiste (tähed) kontuurid. Näib, et völvide puhul ei puhastatud maalinguid välja niisama korrektselt kui põhjaseinal. Paiguti on jäetud originaalmaalingut katvad lubjakihid eemaldamata ning nendele kihtidele on H. Kjellini poolt teostatud maalingu rekonstruktsioon; ühes kohas on ka näha, kuidas hilisema lubjakihi pudenumise tõttu on ilmunud välja originaalmaalingu täheke (vt. Foto 12).

*Originaalmaalingu
süvistused tähekesel.*

Foto 12. Restaureerimisel on tähekesed jäetud osaliselt katvate lubjakihtide alt välja puhastamata ning originaalmaaling on paljastunud hiljem restaureerimisaegse rekonstruktsioonimaalingu alt.

Visuaalse vaatluse põhjal võib oletada, et punaste tähtede taust on algselt olnud sinine, kuid sinine värv on aja jooksul pudenenud. Völvikandade juures on näha veel jälgi sinisest värvist.

Foto 13. Eemaldamata ning ülemaalitud lubjakihtide alt on kumamas originaalmaalingu sinakas taust.

III Kooriruumi maalingud lõunaseinal.

Kooriruumi lõunaseina maalingute uuringud näitasid, et nii nagu völvikandade juures, on ka siin jäetud kujundid osaliselt pealmise lubjakihi alt välja puhastamata. Pealmist kihti õrnalt skalpelliga eemaldades ilmub selle alt perfektselt säilinud originaalmaalingu pind.

Ornamentaalse friisi horisontaalne osa on puhtalt rekonstruktsioon, võib oletada, et originaalifragmentidelt võetud shablooni järgi on kantud ornament ka väljapuhastamata alale. Maalingu ümber on näha pliatsikontuuri.

Foto 14. Selgelt restaureerimise käigus rekonstrueeritud ornamendiriba kooriruumi lõunaseinal.

Kilpkaart palistav ornamendiriba lõunaseinal on osaliselt originaalne, näha võib lubjakihti süvistatud kontuure. Osaliselt on ka siinsed kujundid jäetud pealmise lubjakihi alt välja puhastamata.

Kõikide kooriruumi maalingute kohta võib väita, et originaalmaalingu side aluspinnaga on küllaltki hea. Irdunud on värvikiht peamiselt rekonstruktsioonialadel, siiski on põhjaseina keskosas kaasnenum sellega ka originaalmaalingu kadu.

Ettepanekud restaureerimiseks.

Aladel, kus H. Kjellin on originaalmaalingu üle laseerinud, pole originaalmaalingu väljapuhastamine otstarbekas. Nii õhukest värvikihti eemaldada võib olla võimatu ning tõenäoliselt ei oleks seda võimalik teha säilinud originaalpinda rohkem kahjustamata.

Aladel, kus H. Kjellin on originaalmaalingu peale kandnud pastoosse lubivärvikihi, oleks aga originaali väljapuhastamine soovitatav - nagu uuringuga selgus, kaeti restaureerimise käigus paksu punase värvi alla nii originaali raamiv sinine joon kui ka lihtsustati akna kontuure. Teostatud sondaažid näitasid, et hilisemate lubivärvikihtide eemaldamine seelses piirkonnas on hõlbus, lisaks on restaureerimisaegsed kihid suures osas irdunud ning pudenemisohtlikud. Kui otsustatakse jätta need eemaldamata, tuleks nimetatud kihte pudenemise vältimiseks kinnitada.